

www versus btw

Het begon onschuldig. Internetidealisten van het eerste uur stuurden elkaar wel eens software, met het verzoek een paar dollar terug te sturen. Vijf jaar later kolken er dagelijks miljarden door de kabels, steevast op weg naar de diepste gelegen belastinglagune. En die ligt niet in Nederland.

Jeroen is programmeur. In zijn *home office* in de Amsterdamse Jordaan schrijft hij computerspelletjes. Jeroen is ook zakenman. Hij is als partner verbonden aan een computerspelletjesfabriek op de Bermuda-eilanden. En Jeroen is consument. Met zijn Visa-rekening op de Bermuda's koopt hij boeken, muziek en video's in cybershops over de hele wereld. En als hij met enkele, toevallig ook in Amsterdam wonende compagnons een hapje gaat eten, betaalt hij met zijn Bermudaanse Visa-kaart.

Als we Jeroen treffen in zijn opvallend ruime studio, is hij verwickeld in een videoconferentie met zijn Bermudaanse verzekeringsagent. "Kleine botsing gehad", zegt Jeroen. "We hebben even gebabbeld over de digitale foto's die ik van de shade heb gemaakt." We vragen Jeroen waarom hij als ingezetene van Bermuda eigenlijk vanuit zijn tweede huis in Amsterdam werkt. "Tja. Al mijn vrienden wonen hier. Alleen bij echt kloteweer wip ik even over. Sinds ik die *last-minute shop* in Singapore heb ontdekt, kost dat bijna niks meer." Jeroen zit er niet mee dat zijn bijdrage aan het Nederlandse poldermodel zich beperkt tot de btw op een halve volkoren en een pond jong belegen. "Schei toch uit, man. *Games* is oorlog. Daar kan ik geen blauwe enveloppen bij gebruiken."

Goed nieuws voor de inmiddels bloednerveuze belastinginspecteur: Jeroen bestaat niet. Athans, nog niet. Jeroen is de willekeurig gekozen naam van een van die tienduizenden slimme jongens en meisjes die binnen een jaar of tien de kenniseconomie runnen. Ze zullen alleen niet aan de slag gaan in Nederland, maar in een nieuwe staat in wording: Cyberia, het rijk zonder afstanden.

Geen sciencefiction, maar harde realiteit. De autoriteiten van Bermuda zijn in hoog tempo bezig om hun belastingparadijs klaar te stomen voor e-commerce. 'Protected by 700 miles of shark-infested waters', zoals www.eocnet.com zichzelf aanprijst. Lees: maak u geen zorgen over de fiscus. Dubieus? Nee, Eocnet is een joint venture van gerenommeerde bedrijven als Visa, Cable & Wireless en de Bank of Bermuda. PricewaterhouseCoopers levert de adviezen. En dit is nog maar het begin. Bent u homo en voelt u zich niet thuis bij uw eigen bank? Vanaf eind dit jaar staat de Gay & Lesbian Bank op internet tot uw beschikking.

Sinds mensenheugenis is belastingheffing een territoriale aangelegenheid. De mens geeft uit zichzelf niet zomaar een deel van zijn bezit weg, dus komen heersers het deel waar ze recht op menen te hebben gewapender-

hand opeisen. Dit werkt prima zolang de heersers beschikken over het machts- én informatiemonopolie binnen hun territorium en aan de grenzen daarvan. Internet creëert voor de traditionele lokale heersers een enorm probleem. Steeds meer onderdanen verblijven als consument en producent buiten hun invloedssfeer. Tegelijkertijd zijn er steeds meer bedrijven min of meer stiekem op vreemde markten actief. Hun producten en diensten glippen ongemerkt door de dikste tariëfmuren. Vadertje Staat raakt sluipenderwijs zijn machtsbasis kwijt. En daarmee zijn inkomsten. Alarmerend genoeg, zou je denken. Toch is het nakende cyberlek voor overheden nog steeds een *non-issue*. Voor alle overheden?

Nee. In een klein landje aan de Noordzee heeft een visionaire bestuurder zijn vinger met een ferme zwaai in de dijk geperst. Zijn naam: dr. W.A.F.G. Vermeend, staatssecretaris van Financiën en verantwoordelijk voor belastingheffing op het Nederlandse territorium. *Belastingen in een wereld zonder afstand* heet het rapport waarmee Vermeend de dreiging van de digitalisering tegemoet treedt. Het rapport ademt optimisme uit. Rode draad is de gedachte dat digitale handel misschien wel eng lijkt, maar eigenlijk veel weg heeft van traditionele handel. →

Neem het voorbeeld van de 'vaste inrichting'. Een winkel of kantoor is voor de fiscus een vaste inrichting. Een webserver die postorderactiviteiten afhandelt, is een vaste inrichting en kan dus als zodanig worden belast. Natuurlijk bestaat het gevaar dat het een vaste inrichting betreft die in het buitenland staat. Maar ook hier ziet Vermeend geen probleem. Het rapport concludeert dat 'de communis opinio tot nu toe is dat deze problematiek als gevolg van electronic commerce geen nieuwe fundamentele problemen oproept'.

Een gave vorm van ambtelijke hybris. Want neem nu eens het besluit van het ministerie van Financiën van 14 augustus vorig jaar (een paar maanden na het rapport dus) over de heffing op internetprestaties. Om te beginnen maakt het besluit een onderscheid tussen het downloaden en het uitsluitend raadplegen van bestanden – dit terwijl iedere computerdeskundige durft te zweren dat een bestand dat geraadpleegd kan worden toch eerst in zijn volledigheid van internet naar pc moet worden gekopieerd. Vervolgens poogt het stuk manmoedig onderscheid te maken tussen standaard- en maatwerksoftware. De tekst wordt surrealistisch als het verschil tussen gemakkelijksactiviteit, onderwijsactiviteit en informatieverschaffing ter sprake komt. 'Er is sprake van gemakkelijksactiviteit (...) voor zover het bekijken/gebruiken van de bestanden naar objectieve

maatstaven dient tot vermaak van de afnemer. Hiervan is sprake bij het (al dan niet interactief) bekijken van (erotische) afbeeldingen of liveshows en het deelnemen aan (multi-player) games.'

En waar moet dat allemaal belast worden? '(...) in gevallen waarin partijen elkaar niet fysiek op een plaats (binnen een land) ontmoeten, zoals bij vermaak via het Internet veelal het geval is, worden gemakkelijksprestaties derhalve verricht op de plaats waar de prestatie wordt afgenomen.' Voor wie het zicht op de werkelijkheid inmiddels kwijt is: het gaat hier om de vraag wie er belast moet worden bij het online bekijken van porno.

Een staatssecretaris schrijft zijn rapporten uiteraard niet alleen. *Belastingen in een wereld zonder afstand* is totstandgekomen op basis van adviezen van zestien deskundigen, onder wie ondernemer Jan Baan en cybergroeroe Maurice de Hond. Dezelfde De Hond overigens die na lezing van het voorafgaande conceptrapport geagiteerd dreigde zich 'te beraden op mijn positie in de werkgroep'.

"Ach ja, dat mailtje", relativeert De Hond zijn actie van destijds. "Uiteindelijk is wat ik wilde zeggen toch min of meer in de uiteindelijke versie terechtgekomen." Binnen de commissie gold De Hond als de felste pleitbezorger van afschaffing van btw op digitale producten en diensten. "Je zult wel moeten", zo vindt hij nog steeds. "Zolang leveranciers binnen Europa btw moeten doorberekenen

'Op internet is elke territoriale component onzin. Amazon.com is virtueel gewoon bij mij in de huiskamer gevestigd'

aan hun klanten maar daarbuiten niet, zullen Europese consumenten uitwijken naar leveranciers in bijvoorbeeld de VS. Resultaat: die Europese leveranciers verhuizen mee. En als de fiscus vervolgens moeilijk gaat doen tegen de consument, zal die zich vervolgens 'virtueel' in de VS vestigen."

Maurice de Hond is radicaal. Dat vonden ook sommige collega's in Vermeends adviescommissie. "Tijdens een van die vergaderingen zei iemand tegen mij: 'Maurice, je doet net alsof internet een soort vijfde dimensie is'. Maar dat is het in fiscale zin ook! Belastingheffing hangt traditioneel af van 'ruimte'. Maar op internet is elke territoriale component onzin. Amazon.com is virtueel gewoon bij mij in de huiskamer gevestigd." Volgens De Hond worden allerlei deelaspecten van de digitale economie stelselmatig onderschat, ook door Vermeend die hij samen met Gerrit Zalm overigens nog tot de meer reële beleidsmakers rekent. "Er wordt nogal eens een onderscheid gemaakt tussen fysieke producten enerzijds en onstoffelijke diensten anderzijds. Maar in feite bestaan er geen producten, er bestaan alleen diensten. Tegenwoordig worden zelfs koelkasten gereedgemaakt voor aansluiting op internet. Weet je wat er dan

gebeurt? Je krijgt je koelkast gewoon gratis. Het ding wordt vervolgens op afstand 'geserviced' door de leverancier. Daar betaal je maandelijks een bedrag voor. Vraag voor de fiscus: hoe belast je een gratis koelkast?"

Dit scenario ligt minder ver in de toekomst dan lijkt. Vorige week kondigde Microsoft aan gratis pc's te gaan weggeven aan gebruikers die drie jaar een internetabonnement nemen. Telecombedrijven brengen al jaren op deze manier gsm-toestellen aan de man, daar staan we al niet meer bij stil. Het lijkt erop dat Vermeend heeft ingezien dat de complexiteit van internetbelasting bijzondere maatregelen vereist. In zijn rapport stelt hij voor om in ieder geval drie jaar lang geen btw op internethandel te heffen. Verstandig, want de Nederlandse fiscus zit klem op drie fronten: Europa, administratieve lastendruk en het eigen *Belastingplan* voor de 21ste eeuw. Als er een mijnenveld is, dan is het wel belastingharmonisatie in Brussel. Klein voorbeeld: Nederland leurt al drie jaar met een voorstel om de btw voor bepaalde arbeidsintensieve diensten als schoenlappers en schoonmakers te verlagen. Het zal duidelijk zijn dat discussies op het net over software,

bankieren en telewerken een kwestie zijn van nog langere adem. Dit dossier ligt op het bord van Frits Bolkestein. *Het Belastingplan* voor de 21ste eeuw staat sowieso op gespannen voet met de door Vermeend geopperde oplossingen voor internetbelasting. Geheel in overeenstemming met de internationale trend verschuift in *Het Belastingplan* de belastingdruk van direct (winst en loon) naar indirect (btw). Juist die btw-inkomsten zijn moeilijk te pakken in de opkomende interneteconomie. De verleiding is dan groot om de *sitting ducks* zwaarder te gaan belasten: milieu, wonen en werken. Dat kan maar tot op zekere hoogte, want een land waar bijvoorbeeld de loonbelasting te veel stijgt, prijst zichzelf uit de markt.

Te midden van alle planetjes en opzetjes in Vermeends rapport ontbreekt één belastingvisie: de zogenaamde *bit tax*. Toch wordt er in Nederland nog steeds serieus nagedacht over deze oplossing voor het cyberlek. Drijvende kracht is Luc Soete, hoogleraar aan de Universiteit van Maastricht. In 1997 stelde hij voor om internetgebruikers één cent per megabyte informatie aan te slaan, ongeacht het type informatie. Het bit-taxplan erkent expli-

'Kijk, dat er op internet een probleem is met de belastingheffing, moge duidelijk zijn. Maar een bit tax?'

ciet dat de fiscus onmogelijk na kan gaan wat er precies op internet gebeurt. De fiscus hoeft alleen nog maar te meten hoeveel er gebeurt. Probleem is dat verschillende soorten digitale producten enorm uiteen kunnen lopen in hoeveelheid bits. Het voorstel om één cent per megabyte te rekenen, betekent dat op een gemiddeld kantoorprogramma als MS Word een rijksdaalder belasting wordt geheven, maar op een speelfilm maar liefst vijftig gulden. De vraag is wie dat moet uitzoeken. Het komt erop neer dat de internetprovider moet controleren of iemand een plaatje aan het downloaden is of een computerprogramma.

"Volstrekte onzin. Dit raakt kant noch wal. Technisch, ethisch en juridisch." Fred Eisner is voorzitter van NIIIP, de brancheorganisatie van Nederlandse internetproviders. Ook Eisner zat in Vermeeds adviescommissie. "Kijk, dat er op internet een handhavingsprobleem is ten aanzien van de belastingheffing, moge duidelijk zijn. Maar een bit tax?"

Volgens Eisner vereist de uitsplitsing van digitale informatie in categorieën dat de internetprovider elk bestand opent. "We worden dus een soort spion. Juridisch is dit flauwekul, zelfs de politie mag dit niet zomaar. Bovendien: stel, je vindt een blootfoto. Gaat het dan om pornografie of om kunst?" Eisner vindt daarnaast dat de technische mogelijkheden schromelijk overschat

worden. "Het is ronduit grappig hoeveel macht men toekent aan de internetproviders. Wij mogen dan technische bedrijven zijn, maar dit is echt een brug te ver."

Toch blijft de bit tax hardnekkig de kop opsteken. Vorige week nog dook het idee op in het jaarverslag van UNDP, de ontwikkelingsorganisatie van de Verenigde Naties.

De Nederlandse politiek lijkt overigens ook niet te porren voor dit soort intensieve administratieve processen. Als de politiek ervoor kiest om internethandel toch vol te gaan belasten, dan moet er een enorme organisatie worden opgetuigd. En niet alleen in digitale zin. In de haven en de sorteerkamers van de PTT zullen legioenen douaniers pakjes moeten gaan controleren.

Maar zelfs als de bitbelasting zou worden ingevoerd, blijven er tal van al dan niet digitale producten over waar de fiscus nauwelijks vat op heeft. Gokken, beleggen en verzekeren zijn producten die weinig dataverkeer vereisen. En hoe hef je bitbelasting op de gratis pc die je bij je internetabonnement krijgt? Volgens Maurice de Hond moet de overheid er gewoon aan wennen dat ze in de toekomst structureel minder btw-inkomsten zal hebben. "Ze moeten minder gaan hechten aan belastingopbrengsten. Ze zullen in grotere mate de werkelijke kosten aan hun diensten moeten koppelen. Voor het gebruik van wegen en scholen zal gewoon betaald moeten wor-

den." Wegen en scholen zijn lokale, tastbare producten. Het draait er onvermijdelijk op uit: de overheid zal geld gaan halen bij alles en iedereen die immobiel is, die vastgeklonken zit aan het grondgebied van het koninkrijk.

"Geen reden tot paniek", zegt fiscalist Bart van Zadelhoff, partner bij KPMG Meijburg. Hij blijft er nuchter onder. "Van bepaalde activiteiten zul je de heffingen gaan missen. Daar ontkom je niet aan. We heffen toch ook geen belasting over geluk en frisse lucht? Je moet andere dingen gaan belasten. Mensen kunnen geen virtueel biertje drinken, dat lest de dorst niet. Daar moet je dan gewoon wat meer over heffen. Honderd jaar geleden zat er nog belasting op turf. Die is opgeheven. Is het een zootje geworden? Er komt wel weer wat anders. Milieu- en afvalheffingen bijvoorbeeld, die kun je niet ontlopen."

Inderdaad. Het zijn belastingen waar zelfs onze verzonnen programmeur Jeroen niet aan kan ontkomen. Maar voor de rest van de overheidsinkomsten draait zijn minder moderne buurman op. Misschien moet Vermeend maar eens in de archieven kijken of een verre voorganger van hem ooit een belastingplan voor de 19de eeuw heeft geschreven.

■ ED CRODNENBERG EN BART DE KONING